

Юнацький Олександр Володимирович, доцент кафедри приватної охоронної діяльності Запорізького національного технічного університету, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НОВИХ ВИДІВ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

Широке впровадження інформаційних технологій, автоматизація методик експертних досліджень, комплексування стикових галузей досліджень сприяє розвитку окремих напрямів різних наук та появі нових видів (підвидів) судових експертиз. Це пов'язано з тим, що поява нових видів злочинів, у свою чергу, потребує від правозастосовника у процесі їх розслідування застосування конкретних досягнень науки і техніки.

Рівень розвитку науки, техніки і технологій в цілому, постійне експонентне зростання та ускладнення наукової інформації, процеси інтеграції та диференціації наукового знання мають ключове значення для судової експертизи, становлення та розвитку її окремих видів (підвидів).

Наприклад, процес формування підвиду комп'ютерно-технічних експертиз всередині судових інженерно-технічних експертиз. Так, під час розвитку інженерно-технічних експертиз спочатку вирішувалися, в основному, завдання апаратно-комп'ютерної експертизи, в основі якої лежали суто інженерні знання, а щодо теперішнього часу вони вийшли далеко за свої межі. Сьогодні судова комп'ютерно-технічна експертиза – це вид судових експертиз, що включає вже комплекс окремих підвидів: апаратно-комп'ютерна; програмно-комп'ютерна; інформаційно-комп'ютерна; комп'ютерно-мережева експертизи. Формується новий підвид судових комп'ютерно-технічних експертиз пристроїв стільникового зв'язку [1, с. 56].

Також зазначимо, що історичний шлях становлення і розвитку теорії судової експертизи зробив її наукою – судовою експертологією, яка має можливість пояснювати і прогнозувати дослідження її об'єктів і методів. Будучи системою знань, вона має необхідні ознаки, які притаманні будь-якій теорії, і відрізняється своєю специфікою [2, с. 102].

Внаслідок цієї еволюції починає змінюватися і структура теорії судової експертизи, її зміст, що пов'язано з уніфікацією правового та організаційного регулювання судової експертизи незалежно від виду процесу. Також спостерігається ускладнення структури теорії судових експертиз: виникають нові види (підвиди) експертиз, формуються їх окремі теорії, з'являються нові об'єкти експертиз, удосконалюються методи і методики дослідження тощо.

Поява нових об'єктів експертизи, виявлення їх властивостей і ознак, у свою чергу, сприяє розробці нових методів дослідження, технологій, технічних засобів для вирішення нетипових завдань під час провадження судових експертиз [3, с. 195].

Однак правозастосовники мають певні проблеми в процесі призначення та оцінки результатів нових видів (підвидів) судових експертиз. В умовах недостатньої поінформованості про можливості судових експертиз, слідчі і суд на етапі призначення нових видів (підвидів) судових експертиз стикаються з багатьма складнощами.

Це пояснюється тим, що включення нового виду (підвиду) судових експертиз у спеціальні нормативно-довідкові документи відбувається повільно; у новому виді (підвиді) експертиз є певні розбіжності у її назві чи в найменуванні, завданнях, що вирішуються; відсутністю в експертних установах кваліфікованих фахівців, здатних вирішити поставлені експертні завдання.

Тому наявною проблемою для слідчого і суду, що пов'язана з можливістю проведення експертизи нового виду (підвиду) під час її призначення є вибір конкретної установи або експерта, якому необхідно доручити провадження судової експертизи, а також формулювання питань, що ставляться перед експертом.

Ще однією проблемою, що пов'язана з появою нових видів (підвидів) експертиз, які базуються на найсучасніших технологіях, а також з ускладненням судово-експертних методик є постійне зростання складнощів під час оцінки наукової спроможності експертних досліджень [4, с. 148].

Відомо, що для оперативного і ефективного використання можливостей, які надаються сучасною наукою і технологіями, необхідні спеціальні знання та навички. Основним процесуальним учасником, який може надати такі знання та навички відповідно до законодавства є спеціаліст.

Так, згідно зі ст. 71 КПК України спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду [5].

Тому його допомога при призначенні нових видів (підвидів) експертиз, а також при оцінці їх висновків набуває особливої важливості.

В юридичній літературі такий підхід знайшов позитивну оцінку і він є непроцесуальною формою використання спеціальних знань. Після ознайомлення з висновком експерта спеціаліст-консультант може дати оцінку наукової обґрунтованості експертного дослідження, вказати на методичні недоліки при його проведенні, повідомити про невикористані можливості [6, с. 49–52].

Але такий спосіб також не вирішує усіх проблем спеціальної оцінки висновку експерта, оскільки у чинному КПК України не передбачено допиту спеціаліста-консультанта, а його показання не віднесені до джерел доказів. З метою оцінки висновку експерта він може бути залучений до допиту експерта, а також його консультація може бути аргументом для призначення повторної чи додаткової експертизи.

Вважаємо, що подальшим напрямом розвитку інституту спеціаліста є вироблення єдиного підходу до правового статусу спеціаліста, надання однозначного тлумачення доказового значення його письмової та усної консультації у кримінальному, цивільному, господарському та адміністративному судочинстві.

Крім того, на нашу думку, варто закріпити в законодавстві структуру письмової консультації спеціаліста, що дозволило би розширити можливості використання спеціальних знань у правозастосовній діяльності.

Список використаних джерел

1. Россинская Е. Р. Судебная юридическая (правовая) экспертиза: за и против с позиций современной судебной экспертологии / Е. Р. Россинская // Вестник Университета имени О. Е. Кутафина. – 2016. – № 8 (24). – С. 56–69.

2. Клименко Н. І. Загальна теорія судової експертології: поняття і місце в системі наукового знання / Н. І. Клименко // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії. – Вип. 2. – 2013. – С. 101–106.

3. Неретина Н. С. О закономерностях формирования и развития новых родов и видов судебных экспертиз / Н. С. Неретина // Теория и практика судебной экспертизы. – 2015. – № 2 (38). – С. 194–198.

4. Россинская Е. Р. Настольная книга судьи: судебная экспертиза / Е. Р. Россинская, Е. И. Галяшина. – М. : Проспект, 2011. – 464 с.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: [http:// zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651a-17](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651a-17). – Назва з екрана.

6. Шляхов А. Р. Судебная экспертиза: организация и проведение / А. Р. Шляхов. – М. : Юрид. лит., 1979. – 166 с.